

ДОСЛІДЖЕННЯ КОГНІТИВНОГО АСПЕКТУ ПИСЕМНОГО МОВЛЕННЯ В НІМЕЧЧИНІ

У наукових дослідженнях німецьких учених за останні десятиліття домінують праці про усне мовлення, проте нового дослідження вимагає проблематика письма, зокрема когнітивний аспект писемного мовлення. Вивчення культури мовлення у Німеччині відбувається на трьох різних рівнях.

По-перше, простежується тенденція пріоритету практичних досліджень усного мовлення.

По-друге, на продовження проголошеного ще у ХІХ ст. занепаду мови зустрічаються песимістичні настрої, які разом із технічними нововведеннями комунікації нашого часу не виключають кінець культури листування та навіть культури писемного мовлення. Проте не варто залишати поза увагою той факт, що писемне мовлення від початку свого існування постійно підпорядковувалося зміні функцій. Актуальність дослідження писемного мовлення зумовлена і новою суб'єктивністю писемної свідомості, що маніфестується у фундаментальному письменницькому русі.

По-третє, наукова дискусія щодо предмета дослідження писемного мовлення набула нового звучання. Праці Йозефа Вачека, Богуслава Гавранека з цієї галузі знайшли своє продовження у дослідженнях з теорії письма та писемного мовлення.

Мартін Грімберг у праці «Дослідження втрати писемного мовлення» зазначає, що у ХХ ст. зустрічається найбільше проявів писемного мовлення, в той же час цей феномен вимагає провести диференціацію «писемного мовлення» для встановлення типології поняття. Різні типи писемного мовлення (письмо в школі, література, повсякденне письмо, письмова фіксована приватна комунікація) розвиваються за окремими принципами. Проте у часи змін форм комунікації особливого дослідження потребує писемне мовлення, зокрема культура писемного мовлення. Знижена потреба у писемному мовленні зумовлена зростанням технізації комунікації: усне спілкування за допомогою телефону все частіше витісняє індивідуальне приватне листування, з іншого боку все рідше виникає потреба у приватному писемному мовленні через широкий спектр сучасних альтернатив спілкування. Лише для незначної частини людей, – письменників, журналістів та науковців, – письмо необхідне для професійної діяльності.

Вільгельм Госманн у книзі «Теорія та практика письма: шляхи до нової писемної культури» теж виокремлює тенденцію втрати писемної культури та зазначає, що по-суті значна частина людства могла б обходитись без письма, використовуючи аудіовізуальні медіа. Процес писемного мовлення став нематеріальним, етеричним, оскільки для письма не використовують папір. Процес письма відокремлений від процесу експресії, також можливість змінити

написане не дозволяє говорити про завершеність викладу думок. Вільгельм Госманн порівнює зміни у писемному мовленні із розвитком друкарства. Технічні полегшення у процесі писемного мовлення та усі зовнішні програми для формулювання та корекції написаного не заперечують того, що письмо вимагає розумових здібностей, мислення та розвитку мовного чуття.

За Крістіаном Г. Мюнхом, письмо і писемне мовлення досить нові теми дослідження в німецькій науковій думці, учені зверталися більше до усного мовлення – правильності, доречності використання мовних засобів. Соціолінгвістика надавала перевагу дослідженню усного мовлення та мовних норм в суспільстві, перехідні форми між говорінням та письмом, між усним та писемним мовленням рідко цікавили науковців. При дослідженні письма та писемності у Німеччині бралися до уваги писемна компетенція та ліквідація безграмотності як фактор розвитку суспільства. У працях Джека Гуді (Goody Jack) висвітлюються історичні наслідки писемності і алфавіту зокрема, проводяться паралелі між писемною культурою та рівнем розвитку суспільства. Соціокультурний аналіз письма виступає аксіомою визначення культурного прогресу суспільства.

До перспектив вивчення писемного мовлення належить когнітивне дослідження письма, яке розглядається як суспільний феномен. Наукове вивчення когнітивного аспекту письма проводиться недавно. Кілька поколінь вчених досліджують продукцію письма, головним чином тексти, а також і всі можливі форми реалізації писемності. Дослідження когнітивного аспекту письма започатковане у 70-х роках ХХ ст. та тісно пов'язане із соціальними проблемами США. Вже на початку 60-х років у статистичних даних з'явилася інформація щодо зниження навичок писемного мовлення, яка викликала занепокоєння в умовах зростання важливості писемної комунікації для американського суспільства. Для позначення цього поняття використовують термін «writing crisis», відтак виникла необхідність вивчення писемного мовлення в системі мовної політики, що надалі спричинило і когнітивне дослідження письма.

Попри дослідження психологічних особливостей писемного мовлення учені зосередилися на визначенні когнітивних аспектів, які відбуваються при вирішенні проблем у процесі писемного мовлення. Ця фундаментальна зміна перспектив та результати численних досліджень відобразились у когнітивних моделях процесу писемного мовлення, що необхідні для формування основ мовної компетенції.

Література

1. Gössmann, Wilhelm. Theorie und Praxis des Schreibens: Wege zu einer neuen Schreibkultur / Wilhelm Gössmann. – 1. Aufl. – Düsseldorf: Schwann, 1987.
2. Grimberg, Martin. Untersuchungen zum Verlust der Schriftsprachlichkeit: Entstehungsgeschichte, -bedingungen und Einflussfaktoren einer allgemeinen Literalität unter besonderer Berücksichtigung der schriftlich fixierten privaten Kommunikation / Martin Grimberg. – Frankfurt am Main; New York; Paris: Lang, 1988.
3. Münch, Christian H. Sprachpolitik und gesellschaftliche Alphabetisierung. Zur Entwicklung der Schreibkompetenz in Katalonien seit 1975 / Christian H. Münch. – Frankfurt am Main: Peter Lang GmbH, 2006.